

GYÖRKÖS ATTILA

A TRÓJA-MOTÍVUM MEGJELENÉSE A KÉSŐ KÖZÉPKORI MAGYAR–FRANCIA DIPLOMÁCIÁBAN

A francia királyi pár¹ távoli rokona, Foix-Candale-i Anna, 1502 nyarán Észak-Itálián át Budára utazott, hogy II. Ulászló magyar–cseh király felesége legyen. A házasság egy szélesebb perspektívájú velencei–francia–Jagelló szövetség részeként a török elleni közös fellépés célját tűzte ki, ugyanakkor az itáliai Habsburg törekvések megfékezésére is szolgált.

A menyasszony utazásával kapcsolatban számos korabeli forrás született, amelyek részletekbe menően bemutatták, hogy a leendő királynét és kíséretét miként fogadták a velencei *terra ferma* területén, majd a tengeri köztársaság központjában és végül Magyarországon.

Tanulmányomban azt kívánom vizsgálni, hogy a 16. század eleji velencei elit hogyan igyekezett látványos tengeri bemutatókkal és dramatizált színi előadásokkal utalni a reneszánsz korban is sokszor hivatkozott trójai háború különböző motívumaira, s ezek révén megerősíteni a francia–velencei közösségtudatot. Magyarországra érkezve Pierre Choque hazánkat is igyekezett bekapcsolni ebbe a mitologikus eredetű, immár trilaterális közösségbe, hiszen Óbudát a legendás, trójaiak által alapított Sicambria városával azonosította.

Diplomáciai háttér

Amikor 1494-ben VIII. Károly francia király (1483–1498) nápolyi hadjáratára készülődött, számos megneemtámadási szerződést kötött a környező országokkal, így Angliával, Spanyolországgal vagy a birodalommal.

Nem foglalkozott ugyanakkor Közép-Kelet-Európával, ezen belül is a Jagellók megnövekedett hatalmával, egészen pontosan azzal a ténnyel, hogy II. Ulászló 1490 után Mátyás örökébe lépve a cseh királyság után (amelyet részben 1471 után birtokolt) a magyar trónt is megszerezte. Mivel testvérei, János Albert (1492–1501) és később Sándor (1501–1506) egyaránt birtokolták a lengyel királyságot és a litván nagyfejedelemséget, a família gyakorlatilag egész Kelet-Közép-Európa birtokosává vált, egyfajta „Jagelló birodalmat” vagy „nemzetközösséget” alkotva.² A francia diplomáciának szüksége volt néhány évre, hogy felismerje a

1 A tanulmány elkészítését támogatta az ELKH-DE Középkori Magyarország és Közép-Európa Hadtörténete Kutatócsoport (0522007. sz.). Anne de Foix-Candale a francia királyné, Bretagne-i Anna unokatestvére volt, férjének, XII. Lajos királynak pedig távoli rokona.

2 Az itt szereplő fogalmakat a *Dynasty and Dynasticism 1400–1700* című konferencia során használták az előadók. 2016. március 16–18, Oxford, Sommerville College.

régióban történt változásokat. Ebben az időben XII. Lajos igyekezett széles körű szövetségi rendszert alkotni, először Velencét nyerve meg 1499-ben, majd egy évvel később küldöttei Magyarországon is hosszan tartó tárgyalásokba kezdtek.

Kosáry Domokos szellemes megjegyzése szerint bár a kor valamennyi szövetségi szerződése törökellenes célokat tűzött ki formailag, a valóságban ezek az egyes államok saját szűkebben vett érdekeit szolgálták.³ Valóban, amikor 1500-ban XII. Lajos a fent említett szövetségi rendszert létrehozta Velence és a Jagellók bevonásával, a szerződés hivatalosan egy hosszú távú keresztes vállalkozást volt hivatva megteremteni. A felek „(...) állandó és örökké tartó ligát, uniót és konföderációt hoznak létre a Török ellen”.⁴

Velence már 1499 óta háborúban állt az Oszmán Birodalommal, a magyar határokat pedig egy bő évszázada fenyegették a török betörések. A francia szövetségnek azonban más mozgatórúgói is voltak. XII. Lajos ebben az évben meghódította a milánói hercegséget, amely jogilag birodalmi területnek számított, így szüksége volt I. Miksa (1493–1519) császár beleegyezésére és investitúrájára ahhoz, hogy legálisan birtokolhassa a térséget. A francia–velencei–Jagelló közeledést tehát tekinthetjük egyfajta nyomásgyakorló eszköznek is a fent említett cél eléréséhez. II. Ulászló és Anna házassága ennek a szövetségi rendszernek a megalapozásául is szolgált.⁵

Anna királyné Itáliában – bevonulások és ceremóniák

A leendő magyar királyné 1502-es nyári utazásáról, amely a Blois–Milánó–Velence–Buda útvonalat érintette, számos korabeli dokumentum ad tájékoztatást. Ezekben hangsúlyosan jelennek meg a reprezentációs elemek: kik, hogyan és milyen körülmények között fogadták a háromoldalú szövetség egyik zálogának tekintett Annát. Heroldja és egyben szertartásmestere, a bretagne-i származású Pierre Choque két, képanyagban is gazdag leírásban mutatta be az utazást.⁶ A velencei tanács titkára, Marino Sanuto,⁷ illetve a szintén a városál-

3 Kosáry 1978: 83.

4 „faciunt [...] ligam, unionem et confederationem perpetuam ac omni ævo duraturam contra Turcos.” Az 1500. július 14-én, Budán kelt szerződés kézirata a párizsi levéltárban található: Archives nationales, Paris, J 432, No. 26. Eddig egyedüli, de rendkívül elavult kiadása: Leonard (ed.) 1693: 436–443, itt: 437.

5 Györkös 2017: 127–140.

6 A két beszámoló kéziratai a párizsi Bibliothèque nationale de France-ban található, Ms. Fr. 90. (1502. augusztus 17., Velence, illetve 1502. december 16., Buda). A szövegnek két kiadása van: Le Roux de Lincy 1861: 156–185 és 422–439, valamint újabban: Györkös 2016: 93–110 és 129–151. Az alábbiakban saját kiadásunk és fordításunk szövegét fogjuk idézni.

7 Barozzi (ed.) 1880.

lamból származó kereskedő-bankár, Girolamo Priuli⁸ naplójában szintén beszámoltak az eseményről, valamint a Signoria készített egy információkban szintén gazdag, humanista hangvétellő laudációt Anna velencei fogadtatásáról Angelo Chabrielis tollából.⁹

Anna utazásának legfontosabb krónikása, Pierre Choque elsődlegesen a királyné itáliai városokban való fogadtatásának részleteire koncentrált, leginkább arra, hogy az ekkor velencei fennhatóság alatt álló Crema, Brescia, Verona, Vicenza, Padova és végül maga az anyaváros előkelőségei miként tették tiszteletüket a francia származású leendő magyar királyné előtt. Ezek a leírások ismétlődő és gyakran sztereotipikus formában íródtak, néhol azonban érdekességeket is tartalmaznak. A herold számára nyilvánvaló volt, hogy a városok lelkesedéssel fogadták a királynét. Az általuk összeállított három-, négy-, sőt ötezer főből álló fogadóbizottságok (ezek száma a szöveg szerint állandóan nőtt, ahogy Velence felé haladt a kíséret) a városfalak előtt tartottak díszbeszédeket.¹⁰ Soraikban megjelentek a városi társadalom legfontosabb elemei: a hatalmat képviselő podesták, a városi kapitányok, főpapok, a világi egyház és a szerzetesrendek képviselői, az egyetemek küldöttei, a céhek vezetői, katonák és az egyszerű városlakók is. Choque a beszámolójában igyekszik az adott települések néhány jellegzetességét is bemutatni: a lakosság számát, katonai erejét és – modern nyelvezettel élve – az egyes városok „turisztikai” érdekességeit is. Például említést tesz Padovai Szent Antalnak a város bazilikájában található ereklyéről vagy arról a Madonna freskóról, amelyet a hagyomány Lukács apostolnak tulajdonított, és a korszak egyik művészeti kuriózumának számított.¹¹

Ezekben az esetekben a reneszánsz korszakban közkeletű és divatos bevonulási ünnepekről kapunk leírásokat. A bevonulás, avagy *triumphus*, *intrada* avagy *entrée* mindig politikai töltettel bíró esemény volt: egyszerre szolgált arra, hogy reprezentálja a településre érkező politikai személy fontosságát és jelentőségét, és alkalmat adott a fogadó városi közösségek önreprezentációjára is.

A kérdést a mai szakirodalomban több szempontból is vizsgálják a kutatók (kulturális antropológia, taxonómia, ritualitástörténet).¹² A szakemberek jelen-

8 Cessi (ed.) 1912.

9 *Libellus hospitalis munificentiae Venetorum in excipienda Anna regina Hungariae per Angelum Chabrielem compositus*, ed. Bernardinum Venetum de Vitalibus, 1502, Venetiis.

10 [Crema] „vindrent au devant de ladite dame hors ladite ville jusques a trois mil” (Györkös 2016: 94); [Vicenza] „au devant de laquelle [dame] vindrent jusques a quatre mil hors ladite ville” (uo. 98); [Padoua] „Vindrent au devant de ladite dame jusques a cinq mil” (uo. 100).

11 „En icelle ville est le corps monseigneur Sainct Anthoine de Pade et la premiere ymaige que monseigneur Saint Luc paignit jamais a la semblance de Notre Dame; et plusieurs beaux reliquaires qui seroient longs a raconter, qui furent montrez a ladite dame.” (Györkös 2016: 101). Lukács apostolról mint a Madonna-kép festőjéről lásd Belting 2000: 358–359.

12 Néhány munka a kérdés igen gazdag irodalmáról: Mulryne–Goldring (eds.) 2002; Desplat–Mironneau (eds.) 1997; Strong 1984.

leg amellelt érvelnek, hogy a középkori és reneszánsz ünnepek olyan látványosságok voltak, ahol a látogató előkelőség és a fogadó közönség között kölcsönös és szimbolikus párbeszéd zajlott.¹³

Legújabbán Helen Watanabe-O’Kelly tett éles különbséget a ceremóniák (*ceremonies*) és az ünnepélyes látványosságok (*spectacles*) között.¹⁴ A kétfajta ünnepeket jómagam inkább a „nyitott” és „zárt” kategóriával jellemezném. Az első nyilvános volt, és leginkább a királyi és fejedelmi bevonulások, valamint a koronázások alkalmával rendeztek ilyen ünnepeket, ahol a fentebb említett kölcsönös társadalmi párbeszéd megvalósulhatott. Az utóbbi ugyanakkor sokkal előkelőbb, elitistább volt, és elérhetetlen maradt az egyszerű városi polgár számára.

Az általunk vizsgált esetben ezek a látványos események olyan jellegzetességekkel bírtak, amelyek különlegesek a hagyományos bevonulási ünnepek sémáit tekintve. Például Vicenzában az egyik útkereszteződésnél egyfajta életkép várta a leendő királynét: egy szerencsekerék (*Rota Fortunae*) tetején Cupido, a szerelmi vágyat jelképező istenség ült (közvetlen utalásként Anna és Ulászló elkövetkezendő házasságára), társaságában pedig két angyal állt, akik a katolikus egyházi liturgia *Sanctus* részének *Benedictus qui venit* (Áldott, aki jön az Úr nevében) sorait énekelték. Ebben az esetben tipikusan reneszánsz jelenséget figyelhetünk meg: az antik és a keresztény kulturális modellek együttélését, amelyek közösen használva más, újabb tartalmat nyertek. A látványosságok nem nélkülöztek némi itáliai frivolitást sem: „Egy újabb kereszteződésnél volt három istennő [...], ruhájuk úgy ki volt vágva, hogy kilátszott a mellbimbójuk” – a látvány érezhetően hatást gyakorolt a szöveg szerzőjére, Pierre Choque-ra.¹⁵

Az adriai partvidékre érkezvén a francia és magyar küldöttek hajón folytatták útjukat, és a Velencei-öbölben, Giudecca szigete előtt egy hatalmas velencei flotta, élén a híres Bucentoróval, a dózse¹⁶ díszhajójával várta a nevezetes vendéget és kíséretét.¹⁷ A tengeri fogadtatás külsőségei újabb alkalmat nyújtottak nemcsak Anna házassága fontosságának kihangsúlyozására, hanem a háromoldalú szövetségi rendszer iránt tanúsított elvárások bemutatására is.

A hajókon bemutatott színpadi jelenetek egyikében Ámor, a szerelem istene mutatkozott meg, azt mondván Annának: „Légy szerelmes” (*Soyez amoureuse*). Ennél sokkal konkrétabb politikai jelleggel bírtak azok a jelenetek, amelyek közül az egyik például három királynét ábrázolt (Franciaország, Velence, Magyarország), akik három törökkel harcoltak, s a végén győzelmet arattak. Egy másik jelenetben egy mór királynő vazallusi esküt tett egy francia ruhába öltözött hölgynek. A fenti jeleneteknek nyilvánvalóan az volt a szándékuk, hogy

13 Strong 1984: 11; Korsch 2013: 79.

14 Mulryne-Watanabe-O’Kelly-Shewring (eds.) 2004: I. 5–6.

15 „A ung autre carrefour estoient trois déesses vestues de satin cramoisy, les robes dehachées tellement que l’on veoit leurs mamelles.” (Györkös 2016: 99.)

16 Ekkor Leonardo Loredan, 1501–1521.

17 A Bucentoro mint a dózse reprezentatív hajójának fontosságáról lásd Korsch 2013: 87.

kiemeljék az európai hatalmak között köttetett törökellenes szövetség jelentőségét.¹⁸

A „trójai színház” Velencében – és annak diplomáciai utalásai

Anna Velencébe való bevonulása hatalmas eseménynek számított a korban. Az erről hírt adó Pierre Choque szerint több mint kétszázezer ember volt jelen, amikor az ünnepi flotta felhajózott a Canale Grandén – meg kell jegyeznünk, hogy a város lakossága kb. a fele volt a francia herold által megadott számoknak, tehát itt nyilvánvaló túlzásról van szó.¹⁹ A leendő magyar királynét érezhetően elbűvölte a tengeri nagyváros: hajóversenyeket és templomokat látogatott, megtekintette a muranói üvegmanufaktúrákat, megnyitották számára a San Marco-bazilika kincstárát, és minden este díszvacsorákon tündökölt.

Míg a királyné multságokon vett részt, a háttérben éles és kemény tárgyalások zajlottak a francia és magyar követek között Anna hozományának kifizetését illetően. 1502. augusztus 5-én a magyar és francia követség hatalmas fogadáson vett részt a Maggior Consiglio nagytermében. Két forrás is tudósít az eseményről: a már sokat idézett Choque beszámolója talán részletesebb, de helyenként kaotikus, nehéz kihámozni belőle a valós eseményeket. A másik szöveg, Angelo Chabrielis laudációja szűkszavúbb ugyan, de sokkal könnyebben érthető.

Beszámolóik alapján úgy tűnik, hogy a Signoria ezen az estén egyfajta *politikailag* inspirált vacsorát adott a kor bevett szokásai szerint. A politikai indíttású ünnepek rendkívül divatosak voltak a kései középkorban, a burgundi herceg által 1454-ben megrendezett *Fácán fogadalma* óta, amikor Jó Fülöp február 17-én udvarában egy pompás és szimbolikus utalásokkal telített lakoma után esküt tett a pogányok elleni keresztes hadjárat megindítására.²⁰ A különböző fogások között a franciául *entremets*-nek hívott látványos közjátékok színesítették a lakomát, amelyek mindegyike az esemény politikai jelentőségét volt hivatott kiemelni. Velencében 1502 augusztusában is valami hasonló történt.

A források nem túl sokat jegyeztek fel a felszolgált ételekről (kivéve a deszszerteket és a borokat...), de a két krónikás részletesen beszámolt az étkezést kiegészítő látványosságokról. A velenceiek érezhetően fel voltak készülve az ilyen alkalmakra: külön színházi előadásokra alkalmas, forgatható pódium szolgálta a látványosságokat – olyan technikai megoldás, amelyet a francia krónikás csodálatra méltónak talált.²¹ Az est során a teljes trójai mítosz körbe lett mutatva: Párizs ítélete, Heléna részletekbe menően tálalt elrablása, Trója ost-

18 Györkös 2016: 104–105.

19 Crouzet-Pavan 1997: 138.

20 Lafortune-Martel 1984.

21 „Au meillieu de ladite salle y avoit ung eschaffault de la haulteur de trois brasses qui se remuoit par sus quatre roux.” Györkös 2016: 107.

roma (amelyet a görögök csak csellel tudtak bevenni, ahogy azt Chabrielis megállapította). Egzotikus állatok, például sárkányok, elefántok és tigrisek jelentek meg a színen, albán zenészek társaságában.

A témaválasztás egyáltalán nem volt véletlenszerű. A trójai származás gondolata szerves része volt a frank, majd később a francia identitástudatnak. Az eszme egyik első kidolgozója a 6. században működő Tours-i Gergely volt, de a 12. században Benoît de Sainte-Maure saját Trója-regényében is népszerűsítette a gondolatot (*Le Roman de Troie*, 1165k.). A reneszánsz korban a trójai identitás egyik legfontosabb propagátora Jean Lemaire de Belges volt, aki udvari költőként megírta az *Illustrations de Gaule et singularitez de Troie* című művét (kiadása 1510), ugyanakkor, amikor Pierre Choque szintén a király környezetében élt.²²

Velencében ezzel párhuzamos időben szintén létezett trójai származástörténeti hagyomány, amely valamikor a 13. század körül keletkezhetett (Martino da Canale, *Les Estoires de Venise*, 1267k.), de a mítosz leginkább a reneszánsz korban vált népszerűvé (Bernardo Giustiniani: *De origine Urbis Venetiarum*, 1493).²³ A velenceiek saját magukra a szabadságszerető, mindenkitől független trójaiak örököseként tekintettek, és elkülönítették magukat az itáliai félsziget más, germán-római gyökerekkel rendelkező népeitől.

Az ókori mítoszra való hivatkozással, az 1502-es esemény során a szervezők nyilvánvalóan a francia-velencei közös tudatban létező trójai gyökereket kívánták megjeleníteni, s ezzel a diplomáciai szövetséget igyekeztek megerősíteni. Erre nagyon is szükség volt, hiszen néhány évvel korábban még ellentétes oldalon küzdöttek: 1495-ben Velence részt vett a VI. Sándor által szervezett Szent Ligában, amely éppen a franciák itáliai félszigetről való kiűzését tűzte ki céljaként. A trójai mítosz megjelenítése tehát értelmezhető a két korábban ellentétes oldalon álló fél szimbolikus kiegyezéseként is.

Sicambria mítosza – Magyarország és a trójai identitástudat

„Plus bel que je viz jamais / A legszebb dolog, amit valaha is láttam” – Pierre Choque francia herold ezt a kifejezést használja leggyakrabban magyarországi útleírásában. Ebben a levélformában megfogalmazott naplóban beszámol Anna koronázásáról, az esküvői ünnepekről, valamint leírást ad az ország érdekességeiről, katonai és gazdasági állapotáról is. Értekezése nagyon gazdag a reprezentatív alkalmak és helyszínek leírásában, amelyeket néhol képi illusztrációkkal is színesít.

A képi anyag révén megcsodálhatjuk a budai vár egyik reneszánsz szökőkútját, amelyből az esküvői ceremónia során vörösbor folyt,²⁴ a híres Corvina könyvtár néhány titkos rejtelmét, így például egy kitömött sárkányt és egy sár-

22 Abélard (ed.) 1976.

23 Canale–Polidori 1845: 272–274.

24 A szökőkút itáliai párhuzamai kapcsán lásd Buzás 2016.

kányfejet – ezek vélhetően az erdélyi barlangokból származó őslények preparátumai voltak, ahogy hasonlóról a kortárs Petrus Ransanus itáliai történetíró is említést tett.²⁵

Pierre Choque érezhetően nem érdeklődött túlságosan a humanista tudományok iránt, így nem időzött el sokat a korabeli világ egyik legszebb könyvtárában. „Van itt egy nagyon szép könyvtár is, legalább három-négyszáz latin, görög és magyar nyelvű kötettel, legtöbbször remekbeszabott kötésben.”²⁶ Tegyük hozzá, hogy mai ismereteink szerint Mátyás vagy II. Ulászló nem rendelkezett magyar nyelvű könyvekkel, illet a korszakból nem is ismerünk. A herold ugyanakkor hosszan elidőzött a királyi palota más kincsei előtt. „A várban szép remekművek és bútorok találhatók [...]. Többek között egy falikárpit Trója történetéről, felirata szerint pikárdiai munka, olyan stílusban, amilyen Franciaországban is található.”²⁷

Ennek a trójai tematikájú faliszőnyegnek a létezéséről Antonio Bonfini is van korábbi utalásunk, aki az 1495-ös pütkösdi ünnepségek kapcsán említi meg, hogy a királyi palotában „az ebédlő pamlagon drága huzat, amelyre káprázatos és rafinált művészettel a trójai háború történetét hímezték, ez egykor Mátyás királyé volt.”²⁸

Sajnálatos módon nem rendelkezünk több adattal ahhoz, hogy pontosabban azonosítani tudjuk a Bonfini vagy a Choque által leírt faliszőnyeget. A művészettörténeti munkákban általánosan elfogadott tény, hogy a késő középkori trójai motívumú szőnyegek mindegyike fejedelmi vagy királyi tulajdonban volt. A francia VIII. Károly, az angol VII. Henrik, Aragóniai Ferdinánd nápolyi király, Merész Károly burgundi herceg és Hunyadi Mátyás is rendelkeztek egy-egy ilyen típusú művészeti alkotással.²⁹ Úgy tűnik, hogy a faliszőnyegek többségét az 1470-es években a tournai-i Pasquier Grenier műhelyében készítették,³⁰ így Pierre Choque megjegyzése, miszerint a budai palota remeke pikárdiai eredetű, akár igaz is lehet.

A magyar királyság fővárosa körül tett látogatása során Choque egyéb trójai elemeket is talált, például a római Aquincum romjait. Óbuda eme híres látványosságát már korábban is a trójaiak legendás városával, Sicambriával azonosít-

25 Farkas 2013: 32–37.

26 „Aussy, y a belle et grande librairie jusques au nombre de troys a qutre cens livres escriptz en latin, grec et hongre; et la plus grant part historez en chef d’euvre.” Györkös 2016: 150, a magyar fordítás: 165.

27 „Il y a en icelluy chasteau de beaux chefz d’euvre et pieces de meubles, comme de tapisseries, tant de soye que de layne et soye mestionnée. Et entre autres y est l’ystoire de Troye telle et de la façon que celle qui est en France, laquelle est faicte en Picardie, selon l’escripture y estant.” Györkös 2016: 150, magyar fordítása: 165.

28 “Triclinium autem auleis erat nobilissimis convestitum, in quibus Troiani belli series nimio artificio summoque opere erat intexta, hec omnia Mathie regis quondam fuerant [...]”. Bonfini (Decas V., lib. V., cap. 76.) in: Fögel–Iványi–Juhász (edd.) 1941: 271.

29 McKendrick 1991: 52–53.

30 Belozerskaya 2005: 116.

tották. A herold így ír az élményeiről: „A közelben terül el Óbuda, amely nagyon szép hely, számos templommal és házzal. Itt épült meg először Buda, és itt a folyó partján, Óbuda környékén állt Sicambria is, ahol korábban a franciák laktak, akiket ekkor sicambriaiaknak neveztek, amikor Trója elpusztult, és száműzetésbe kényszerültek.”³¹

A mitologikus Sicambria történetének alaposabb ismertetése szétfeszítené a jelen tanulmány kereteit. Ahogyan azonban egy nemrégiben megjelent tanulmány kiemelte, a város neve először a 8. század elején jelent meg a *Liber Historia Francorum* című krónikában, s a települést az idők során Pannóniába lokalizálták. A 12. századi itáliai krónikaíró, Godfrey de Viterbo Magyarországra helyezte a települést. A legenda szerint Francus vagy Francion, Hektor fia követőivel Trójából menekülve a Duna mentén alapított várost, amelyet az egyik trójai törzs neve után neveztek Sicambriának.³²

A név a középkori magyar kéziratok anyagában is felbukkan. A 13. századtól kezdve (Kézai Simon) a reneszánsz korszakig (Petrus Ransanus) a krónikák Sicambriát Aquincum romjaival azonosították. A késő középkori okleveles anyagban Sicambria gyakorlatilag Óbuda szinonimájává vált.³³

A fentebb már említett Jean Lemaire de Belges, aki Pierre Choque herold társa volt a francia udvarban, 1510-es művében kifejtette, hogy Kelet-Közép-Európa megérne egy utazást a trójai származásukra büszke francia nemeseknek: „Jó elfoglaltság lenne a Trója véreből származó igen nemes és felettebb kiváló francia és breton nemzetek számára, ha meglátogatnák – Magyarországon, Szlavónia és Albánia térségein átutazva – fejedelmeik és rokonaik ősi településeit.”³⁴

Összefoglalás

Általános értelemben a diplomáciai szövetségek megfontolt számítások alapján kötettek, s gyakran dinasztikus kapcsolatokkal erősítették meg őket – ahogy azt a fent tárgyalt esetben is láthattuk. Ugyanakkor ahogy az az Anna királynéval kapcsolatos dokumentumokból kitűnt, a valósnak vélt, de leginkább mitolo-

31 „Et en icelluy lieu fut premierement ediffié Bude; et est celle Bude Veige située sur le bort du fleuve et ou circuit de la ville de Sycambrie ou habiterent premierement les Francoys lors nommez Sicambriens, quant Troye fut destruite et mise en exil.” Györkös 2016: 149, és magyarul: 164–165.

32 A kérdésről lásd még Seláf 2015: 175–181.

33 Így például: „in campo Sicambrie vocato” (1515), avagy „in fluvio Sicambrie” (1516). Szapolyai János 1529-ben például azzal a helymegjelöléssel írt alá oklevelet 1529-ben, hogy „in castris nostris in Sicambria”. B. Szabó–Kanyó–Spalner 2015: 197.

34 „Alors ce seroit un beau pasetemps, à la tres noble et tres illustre nation Française et Britanique, procreez du vray sang legitime de Troye, d’aller voir en passant par le pais de Hongrie, Esclavonie et Albanie, les sieges de leurs premiers princes et parens.” Abélard (ed.) 1976: 183–184.

gikus közös gyökerek hangsúlyozásának megvolt a maga célja, fontos szerepet játszott az itáliai háborúk forgatagában folyton átalakuló diplomáciai szövetségek megerősítésében. A Trója-mítosz megjelenítése a velencei ünnepeken vagy akár a magyarországi látogatás alkalmával egyaránt a három állam összetartozását és közösségét volt hivatva kihangsúlyozni.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Abélard, Jacques (ed.) 1976: *Les Illustrations de Gaules et singularitez de Troye de Jean Lemaire de Belges*. Droz, Genève.
- Barozzi, Niccolò (ed.) 1880: *I diarii di Marino Sanuto*, vol. 4. Venezia.
- Belting, Hans 2000: *Kép és kultusz*. Balassi, Budapest.
- Belozerskaya, Marina 2005: *Luxury Arts of the Renaissance*. J. Paul Getty Museum, Los Angeles.
- B. Szabó János – Kanyó Ferenc – Spalner Enikő 2015: Hogyan kerülhetett Sicambria Óbudára? Egy hagyomány genezise. *Budapest régiségei* (48.) 189–203.
- Buzás Gergely 2016: Reneszánsz utak – reneszánsz kutak. *Archaeologia – Altum Castrum Online* <https://archeologia.hu/reneszansz-utak-reneszansz-kutak>, utolsó letöltés: 2022. augusztus 25.
- Canale, Martino da – Polidori, Filippo Luigi 1845: La cronique des Veniciens de maistre Martin da Canal; Cronaca veneta del maestro Martino da Canale dall'origine della città sino all' anno MCCLXXV tratta da un codice della Biblioteca Riccardiana per cura di Filippo-Luigi Polidori con la versione italiana del conte Giovanni Galvani e le annotazioni di varii. *Archivio storico italiano* (8.) 229–766.
- Cessi, Roberto (ed.) 1912: *I diarii di Girolamo Priuli*. (Rerum Italicarum Scriptores, 24.) Bologna.
- Crouzet-Pavan, Elisabeth 1997: *Venise, une invention de la ville, XIIIe-XVe siècle*. Champ Vallon, Paris.
- Desplat, Christian – Mironneau, Paul (eds.) 1997: *Les entrées. Gloire et déclin d'un cérémonial*. Société Henri IV, Paris.
- Farkas Gábor 2013: Ransanus és a sárkány. *Erdélyi Múzeum* (75.) 32–37.
- Fógel, József – Iványi, Béla – Juhász, László (edd.) 1941: *Antonius de Bonfinis: Rerum Ungaricarum Decades*. Egyetemi Nyomda, Budapest.
- Györkös Attila 2016: *Reneszánsz utazás. Anna királyné 1502-es fogadtatásának ünnepei Észak-Itáliában és Magyarországon*. Gödöllő, Attraktor.
- Györkös, Attila 2017: Le mariage d'Anne de Foix et la diplomatie franco-hongroise au début du XVIe siècle. In: Attila Györkös – Gergely Kiss (eds.): *„M'en anei en Ongria.” Relations franco-hongroises au Moyen Âge II*. Debrecen, Történelmi Intézet, 127–140.
- Korsch, Evelyn 2013: Renaissance Venice and the Sacred-Political Connotations of Waterborne Pageants. In: Shewring, Margaret (ed.): *Waterborne Pageants and Festivities in the Renaissance. Essays in Honour of J. R. Mulryne*. Routledge, London, 79–97.

- Kosáry Domokos 1978: *Magyar külpolitika Mohács előtt*. Budapest, Magvető.
- Lafortune-Martel, Agathe 1984: *Fête noble en Bourgogne au XVe siècle. Le banquet du Faisan (1454): Aspects politiques, sociaux et culturels*. Bellarmin, Montréal – Vrin, Paris.
- Leonard, Frederic (ed.) 1693: *Recueil des traitez de paix, de trêve, de neutralité, de confederation, d'alliance et de commerce, faits par les rois de France avec tous les princes, et potentats de l'Europe, et autres*. t. I. Paris.
- Le Roux de Lincy, Antoine 1861: Discours des cérémonies du mariage d'Anne de Foix, de la maison de France, avec Ladislas VI, roi de Bohême, de Pologne et de Hongrie. *Bibliothèque de l'École des Chartes* (22.) 156–185 és 422–439.
- McKendrick, Scot 1991: The Great History of Troy: A Reassessment of the Development of a Secular Theme in Late Medieval Art. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* (54.) 43–82.
- Mulryne, James Ronald – Goldring, Elizabeth (eds.) 2002: *Court Festivals of the European Renaissance. Art, Politics and Performance*. Routledge, London.
- Mulryne, James Ronald – Watanabe-O'Kelly, Helen – Shewring, Margaret (eds.) 2004: *Europa Triumphans: Court and Civic Festivals in Early Modern Europe*. 2 vols. MHRA–Ashgate, London.
- Seláf Levente 2015: A trójai eredet mítosza és Magyarország Olivier de la Marche emlékirataiban. In: Gálffy László – Sáringer János (szerk.): *Fehér lovag. Tanulmányok Csernus Sándor 65. születésnapjára*. Szeged, 175–181.
- Strong, Roy 1984: *Art and Power: Renaissance Festivals, 1450–1650*. Boydell Press, Woodbridge.